

„A magyar nemes” születéséről

Mattioni Eszter, a himesköveiről híres festőművész idézte fel nekem anyai nagyanyja, ama bizonyos Tolna megyei Sass Erzsike visszaemlékezéseit, aki a halhatatlanná vált ökrös szekéren Petőfivel együtt nézett csillagot magának.

— Petőfi, orvos bátyám barátja volt és jó néhányszor megfordult borjádi kúriánkban. 1845 őszén — erre az esetre nagyon jól emlékszem — Petőfi kivül asztalunknál ebédelt több más vendég mellett egy származására rá tartó birtokos is. Elkésve érkezett. A kölcsönös üdvözlések után gyors pillantással felmérte Petőfit, akit akkor látott először. Csak úgy féldoldalvást, a

vállát veregetve, bemutatkozás nélkül, hangosan rászólt:

— Hogy vagy, amice, nem tudod?

— Petőfi nem szólt semmit, de arcát elborította a vér. Szórakozottan kanalazta levesét és feszegetve ülte végig az ebédet. Nyomban asztalbontás után apám íróasztalához vonult, amely fölött két kard függött keresztbe téve és hallani vélem ma is sűrűn, sebtiben mártott tolla sercegését. Egyetlen betűjavítás nélkül így született meg „A magyar nemes” című verse, utalva benne „a nemes férfiú” étkezés közben tett bősztító kijelentésére: „Derest a parasztnak!”

Petőfi búcsúlátogatásakor — folytat-

Petőfi Sándor 1878-ban megjelent összes költeményeiben „A magyar nemes” illusztrációja

ta gyakran megismételt visszaemlékezéseit a 91 éves korában elhunyt Erzsike nagymama — vacsora után a férfiak pipafüst közepette az asztalnál maradtak, én meg elköszöntem, hogy aludni térjek.

— Maradjon még egy percre Erzsike —, szölt Petőfi — sűgok elėbb valamit magának.

Felėje fordultam, Petőfi arcomra lehelte egy csőkot.

— De hiszen azt mondta nekem Sándor bācsi — alig volt nálam nė-

hány ėvvel idősebb, de az akkori szokás szerint ez volt az illő megszólítás —, hogy sűg valamit.

Petőfi válasza így hangzott: „Olyan mélyről jött a hang, hogy mire fölért, elhalt.”

— Mattioni Eszter megjegyzése a történethez:

Az volt a kedves, hogy valahányszor elmesélte ezt a jelenetet a nagyanyám, kissé mindig elpirult.

Hajts Géza

Megtalálták Petőfi bejegyzését egy futárkönyvben¹

Petőfi Sándornak szinte minden napjáról pontosan tudunk, megírhatnánk élete naplóját, napról-napra. Ennek ellenére lennének ebben a naplóban fehér foltok is. Az egyik folt kitöltéséről most kaptunk véglegesnek tűnő hírt a Kolozsváron megjelenő Utunk című irodalmi lapban. Több mint kuriózum —, rendkívül fontos történelmi, politikai és irodalmi adalék. Petőfi tudvalevőleg egyetlen évfordulóját erte meg az 1848-as márciusi napoknak. Több, mint 110 év óta nyitott kérdés azonban, hol volt Petőfi 1849. március 15-én?

A korabeli sajtóból részletesen értesülünk róla, hogy Debrecen és Kolozsvár népe nagy lelkesedéssel ünnepelte a napot — de Petőfi nélkül.

Irodalomtörténeti monográfiák megállapítják, hogy március 16-án Petőfi Debrecenben volt, de még nem tudott Bem legragyogóbb győzelméről, Szeben bevételéről, ami március 15-én közismert volt Kolozsvárott, falragaszokon közölték az örömhírt a várossal. A román Akadémia bukaresti levéltárában most megtaláltak egy fontos dokumentumot az Aradról odakerült iratok között. Egy szürke kis füzetről van szó, amelynek címlapján ez a felirat áll: „Futárkönyv Csányi László kormánybiztos úr rendelkezéséről”.

A füzetben a futárok saját kezű bejegyzése 1849. február 4-én kezdődik és március 19-én ér véget. A füzet 7-ik oldalán felülről a második sorban, ott áll Petőfi keze írása. A rovatolás szerinti bejegyzés értelme: a költő 1849. március 15-én indult el Kolozsvárról Debrecenbe, Csányi László küldetésében. A dokumentum fellelése után a következő hipotézis alakult ki: a költő nem a szokott járattal utazott, hanem külön futárkocsiban és jóval reggel 4 óra előtt indult el. Néhány percen mulhatott a dolog, hogy Petőfi nem értesült a diadal híreről, megisméllődött tehát rajta az, amiért egy későbbi levelében Szeben bevételével kapcsolatosan panaszkodott: „A sors úgy akarta, hogy részt vegyek e hadsereg annyi fíradalmaiban, veszélyeiben és szerencsétlenségében, s hogy diadalánál ne legyek jelen.” Diadalának hírénel sem lehetett jelen Kolozsvárott és Debrecenben sem, ahonnan másnap korán reggel tovább utazott Szalontára és csak a lapokból értesülhetett a hírről, amely nyomában járt. Petőfi tehát minden bizonnyal 1848. március 15-nek első évfordulóját, — számára az utolsót —, gyorskocsin töltötte hosszú úton dőcögve át „igen hűvösen fuvó szélben” Kolozsvár és Debrecen között.

¹ A kolozsvári Utunk nyomán megjelent a Heves Megyei Népujság 1973. február 4-1 számában.